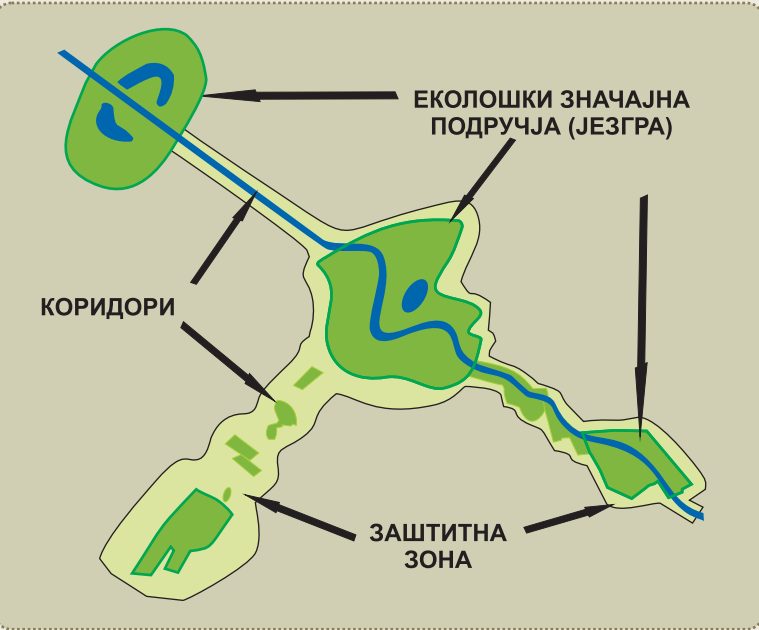

Еколошке мреже

Заштита биодиверзитета директно обезбеђује очување природних система и процеса, а такође доприноси и очувању способности адаптације на измењене услове средине, као што су климатске промене. Еколошка мрежа је кохерентни систем просторних целина у природном и/или блиско-природном стању који су издвојени са циљем одржавања и унапређења еколошких функција, а истовремено пружају одговарајуће могућности за одрживо коришћење природних ресурса. „Језгра“ мреже представљају подручја значајна за очување биодиверзитета која су међусобно повезана еколошким коридорима, а у случају потребе одређује се и заштитна зона која смањује негативне утицаје окружења. Формирање националне еколошке мреже је мултидисциплинарни задатак, који треба да дефинише и обједини потребе заштите природе, водопривреде, пољопривреде и шумарстава, као и економске интересе локалног становништва, у складу са могућностима развоја појединачних региона.

Стратегија очувања Паневропског биолошког и предеоног диверзитета (PEBLDS) предвиђа формирање Паневропске еколошке мреже која је састављена од националних еколошких мрежа. Еколошка мрежа обједињује и подручја која су најзначајнија за испуњење наших међународних обавеза са аспекта заштите природе и животне средине. Поједина подручја националних мрежа од међународног значаја, као делови међународних еколошких мрежа (Емералд, Natura 2000), могу да добију посебну стручну помоћ или додатну законску заштиту. Формирање еколошке мреже је регулисано Законом о заштити природе и Уредбом о еколошкој мрежи.

Органи управе надлежни за формирање и унапређење еколошке мреже:
Министарство енергетике, развоја и заштите животне средине
Омладинских бригада 1, 11070 Нови Београд
web: <http://www.merz.gov.rs>

Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине
Булевар Михајла Пупина 16, 21000 Нови Сад
тел: +381 21 487-4719; факс: +381 21 456-238
web: <http://www.ekourb.vojvodina.gov.rs>
e-mail: ekolog@vojvodina.gov.rs

Издавање делова еколошке мреже, формирање базе података и стручни надзор врши:
Покрајински завод за заштиту природе
Радничка 20а, факс 50, 21121 Нови Сад
тел: +381 21 489-6301; факс: +381 21 661-6252
web: <http://www.pzzp.rs>
e-mail: novi.sad@pzzp.rs

Адресе надлежне **Покрајинске инспекције за заштиту животне средине** (по седиштима):

21000 **Нови Сад**, Булевар Михајла Пупина 6
тел:+381 21 423-791; тел/факс: +381 21 520-628

24000 **Суботица**, Трг Лазара Нешића 1
тел/факс: +381 24 641-103

23000 **Зрењанин**, Трг Слободе 10
тел/факс:+381 23 511-925

26000 **Панчево**, Трг Краља Петра I 2-4
тел:+381 13 345-580; факс:+381 13 346-941

22000 **Сремска Митровица**, Светог Димитрија 8
тел: +381 22 624-660; факс: +381 22 610-562

заједнички e-mail: inspekcija.zastitasredine@vojvodina.gov.rs

Због разноврсности станишта унутар еколошке мреже, прецизне мере управљања елементима мреже нису одређене Законом и подзаконским актима. Овај задатак се остварује посебним **Плановима управљања**, а управљачи елемената мреже треба да буду локалне или регионалне организације чије делатности се преклапају са очувањем природних и полуприродних станишта датог региона.

Легислатива везана за еколошку мрежу

- Закон о заштити природе („Службени гласник РС”, број 36/09, 88/2010, 91/2010);
- Уредба о еколошкој мрежи Републике Србије („Сл. Гласник РС“ бр. 102/2010);
- Конвенција о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта ("Службени гласник РС - Међународни уговори", бр. 102/2007.);
- Закон о потврђивању Конвенције о очувању миграторних врста дивљих животиња ("Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр.102/2007);
- Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива ("Сл. гласник РС", бр. 5/2010);
- Правилник о специјалним техничко-технолошким решењима која омогућавају несметану и сигурну комуникацију дивљих животиња ("Сл. гласник РС", број 72/10);
- Правилник о компезацијским мерама ("Сл. гласник РС", број 20/10).

Коришћење природних ресурса и развој инфраструктуре унутар еколошке мреже

Унапређивање постојећих и формирање нових еколошких коридора, формирање и мултифункционално уређење тампон–појаса треба да се одвија у виду међусекторске сарадње, са укључивањем што већег броја заинтересованих субјеката, на свим нивоима планирања и реализације.

Стање биосфере и добробит човечанства

Земљина биосфера мења се у сталној интеракцији живих бића са неживим факторима нашег окружења. Кружење материје у природи, састав атмосфере и сама клима условљени су овим интеракцијама. Ради наглашавања економског значаја биосфере, за добра и услуге које нам обезбеђује жива природа, примењује се назив „екосистемске услуге“. Настанак и обнављање природних ресурса (храна, вода, огрев, биохемијски продукти и генетички ресурси) обезбеђују услуге снабдевања. Регулационе услуге утичу на климу, хидролошке процесе, пречишћавање вода и третман отпада, смањење ерозије и сл., а продукција биомасе путем фотосинтезе и процеси кружења материје (укључујући и стварање плодног земљишта), припадају подржавајућим услугама. Културне услуге укључују духовни и естетски доживљај, рекреацију, као и могућности формалне и неформалне едукације.

Уништавање делова биосфере, односно замена природних екосистема шумским и пољопривредним културама су подстицали економски развој, али су довели и до непожељених последица. Дошло је до регионалних еколошких промена, као што је несташица воде за пиће, ерозија, ширење пустиња, појачани интензитет поплава, поремећаји у ланцима исхране мора и океана. Научна сазнања о функционисању и стању биосфере указују на чињеницу да стање биосфере непосредно утиче и на квалитет екосистемских услуга. Као одговор на еколошке кризе и са циљем очувања функционалности биосфере формулисани су принципи одрживог развоја. По овим принципима коришћење природних ресурса треба да се одвија на начин којим се обезбеђује њихово очување и за наредне генерације.

Војводина скоро у целини припада Панонском биогеографском региону, у коме преовлађују културни типови предела, значајно измењени људским активностима. Од антропогених подручја доминирају пољопривредне површине: 74,5% њене површине налази под културама. Описано стање је последица развојне стратегије региона током претходна два века, са основним циљем повећања продуктивности пољопривредне производње. Природна вегетација степских и шумских предела је скоро у потпуности уништена, а одводњавањем су смањена некада пространа влажна станишта.

Могуће конфликтне зоне развоја енергетике и заштите природе у Војводини

Идентификована су три основна стратешка правца развоја енергетике у Србији до 2025. године: 1. енергетска безбедност, 2. тржиште енергије и 3. одржива енергетика.

Погрешно планирање и позиционирање елемената електроенергетских система доводи до великих и често неповратних промена у природи. Ветрогенератори могу да имају девастирајући утицај на фауну птица гнездарица и миграната подручја на коме се налазе. Хидроелектране бесповратно (потапањем) мењају изглед предела на подручјима изградње неопходних хидроакумулационих језера. Линеарни подземни проводни елементи за нафту и гас могу да наруше морфологију и функције природних станишта и да узрокују неповратне промене у другим елементима животне средине, приликом хаварија. Пресудан значај у решавању ових конфликта у Војводини има правовремено просторно планирање распореда оваквих постројења, али и преиспитивање потребе изградње на неким локацијама изразом и евалуацијом студија процене утицаја на животну средину.

Далеководи мале, средње и велике напонске снаге

Стубови далековода малог напона, распрострањени у насељима, често имају пресудну улогу за гнежђење беле роде: више од трећине парова беле роде у Војводини гнезди се на оваквим местима. То ствара еколошки проблем (честе електрокуције одраслих и младих јединки током сезоне гнежђења, али и миграције) и економске потешкоће (губитак узрокован испадима система у насељима). У Војводини се од 2005. систематски постављају вештачке металне платорме за гнезда беле роде, чији је циљ да гнездо издигну изнад нивоа жица.

Стубови далековода средњег напона, уколико садрже изолаторе окренуте на горе, постају привлачна и смртоносна места задржавања птица на миграцији. Решење је у изоловању конзола и самих изолазора пластичним увијачима.

Стубови далековода високог напона у Војводини служе интензивно од краја 1970-их као повољне структуре за гнежђење 11 врста птица, међу којима је и степско соко, глобално угрожена врста. Решење овог конфликта је у постављању платформи за гнежђење степског сокола на стубове високо-напонских далековода, у којима парови без ометања и опасности од рушења, завршавају циклус гнежђења.

Еколошка мрежа и инфраструктура

На локацијама где долази до неминовног укрштања еколошке мреже са различитим врстама инфраструктурне мреже примењују се техничка решења која омогућују функционисање еколошког коридора, односно смањују негативне утицаје на популације угрожених врста/станишних типова. Обавеза примене ових техничких мера је везана за присуство врста на списковима међународних конвенција и споразума.

Изградња и коришћење путева мења животне услове на површини која је неколико редова величине већа од саме површине саобраћајног коридора. Дуж коридора саобраћајнице се јављају промене еколошких услова (осветљеност, влажност ваздуха, брзина ветра и сл.). Саобраћај и транспорт робе убрзава ширење инвазивних врста, које угрожавају локалне животне заједнице. Вишегодишња емисија загађујућих материја може имати дугорочне негативне последице на живи свет.

Прелази за животиње омогућују кретање свих врста животиња. Бројне врсте користе обални појас водотока током миграције (еколошки коридори), па прелаз за животиње може да буде комбинован са мостовима изнад водотока. Прелази се најчешће граде испод пута, а у изузетним случајима као еколошки мостови изнад пута. Димензије прелаза су много више одређене понашањем животиња него телесним димензијама.

Смањење вероватноће доспевања животиња на пут је мера која служи очувању биодиверзитета, као и безбедности учесника у саобраћају. Код прометних саобраћајница неопходно је подићи ограду за дивљач, а на одређеним локалитетима примењивати додатна техничка решења за заштиту ситних врста.

Бициклическе стазе омогућавају приступ природи са најмањим могућим загађењем околине, али њихова вештачка површина узрокује страдање слабо покретљивих, ситних животињских врста. Стазе трасиране по обалама водених тела отежавају кретање врста између влажног станишта и других локалитета и најчешће уништавају велики део обалне вегетације. Планирање трасе захтева темељно познавање карактеристика локалитета.

Уређење обале подразумева уништавање тршћака и приобалне мочварне вегетације који имају важну улогу у разлагању органске материје и служе за размножавање бројних организама. Ради очувања функционалности обалног појаса као еколошког коридора, поплочавање или бетонирање обале треба свести на најнеопходнији минимум.

Извори светлосног зрачења функционишу као светлосне клопке, привлачећи ситне ноћне врсте инсеката, али и врсте које се њима хране. Аутомобилски фарови могу заслепити дивљач на путу, због чега је на критичним деоницама неопходно поставити светлосне засторе. У непосредној близини природних станишта или код еколошких коридора треба избегавати постављање осветљења или ограничити период осветљености.